

Nr 55.

Ankom till riksdagens kansli den 25 maj 1945 kl. 3 em.

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om provisoriska förstärkningar av tilläggspensioner och invalidunderstöd.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 68, vilken hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet, ha herrar *Gustafsson* i Bogla och *Norén* hemställt, att riksdagen måtte för sin del »besluta det tillägget till lagen om provisorisk pensionsförstärkning, att den större förstärkningen även skall tillkomma den vilkens make icke åtnjuter tilläggspension och vilken har att försörja barn under 14 års ålder».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för detta yrkande, får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt *lagen den 1 december 1944 (nr 751) om provisoriska förstärkningar av tilläggspensioner och invalidunderstöd* skola till den, vilken åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd såsom provisoriska förstärkningar av tilläggspensionen eller understödet för varje budgetår utgå a) ett belopp, utgörande för ogift ävensom för den vars make fyllt 60 år och ej för egen del åtnjuter tilläggspension eller invalidunderstöd 100 kronor samt för annan pensions- eller understödstagare 50 kronor; samt b) ett belopp motsvarande folkpensionens eller invalidunderstödet belopp för en månad. Provisorisk förstärkning utgår icke å tilläggspension, där summan av denna och grundpensionen understiger 12 kronor om året, eller å invalidunderstöd som för år icke uppgår till nämnda belopp (1 §). Vid bedömande huruvida rätt till förstärkning föreligger skall avseende fästas allenast vid om tilläggspension eller invalidunderstöd utgår för den månad, varunder förstärkning i allmänhet må tidigast utbetalas. Förstärkning skall utgå med oavkortat belopp jämväl i fall då tilläggspension eller invalidunderstöd icke utgår under hela budgetåret (2 §). Bestämmandet av med vilketdera av beloppen 100 eller 50 kronor förstärkning skall utgå skall ske med hänsyn till förhållandena den 15 i andra månaden före den under vilken förstärkningen i allmänhet må tidigast utbetalas. Har den, som är gift, efter nyssnämnda tidpunkt kommit i åtnjutande av pension eller understöd, som skulle berättiga till dylik fix förstärkning, skall sådan förstärkning dock icke utgå, där vederbörandes make är berättigad till förstärkningsbeloppet å 100 kronor (3 §).

Kostnaderna för de provisoriska förstärkningarna skola till huvudsaklig del gäldas av staten, dock att kommunerna och landstingen skola lämna bidrag till kostnaderna efter vissa i lagen angivna procentsatser, beräknade

enligt de grunder som gälla för bidrag till kostnaderna för tilläggs pensionerna och invalidunderstöden (5 §).

Enligt *kungörelsen den 1 december 1944 (nr 752) med särskilda bestämmelser angående tillämpningen under budgetåret 1944/45 av nyssnämnda lag* skola provisoriska förstärkningar utbetalas, den procentuella förstärkningen (månadsbeloppet) under januari 1945 och den fixa förstärkningen (100 resp. 50 kronor) under mars 1945.

Det förslag, som ledde till lagstiftningen om provisoriska förstärkningar av tilläggs pensionerna och invalidunderstöden, framlades av socialvårdskommittén i skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 juni 1944. Förslag till lag i ämnet förelades 1944 års riksdag genom propositionen nr 297. Enligt såväl socialvårdskommitténs som Kungl. Maj:ts förslag skulle den provisoriska förstärkningen utgöras endast av det i 1 § i lagen angivna fixa beloppet om 100 eller 50 kronor. Sammansatt stats- och andra lagutskott, som behandlade propositionen jämte i ämnet väckta motioner, tillstyrkte i sitt utlåtande nr 3 propositionen oförändrad. I en vid utlåtandet fogad reservation yrkades, att riksdagen måtte besluta, att förstärkningen måtte utgå — förutom med de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen — med ett belopp, motsvarande folkpensionens eller invalidunderstödet belopp för en månad. Riksdagen biföll reservationen.

I den allmänna motiveringen till förslaget anförde socialvårdskommittén bland annat följande:

Om varje enskild pensionärs förhållanden skulle göras till föremål för granskning, kunde förbättringen i fråga om pensionsgrunderna först efter relativt lång tid komma pensionärerna till godo. En provisorisk pensionsförbättring måste därför utformas efter mycket enkla linjer, om den skulle komma pensionärerna till godo utan dröjsmål. Det kunde därvid enligt kommitténs mening icke undvikas, att i vissa fall pensionärer, vilka icke vore i större behov av förbättrad pension, komme i åtnjutande av förbättringen, under det att andra, som skulle ha behövt en ännu större förbättring, icke kunde erhålla tillfredsställande hjälp.

Socialvårdskommittén framhöll i fortsättningen av sin skrivelse, att särskild vikt borde fästas vid bostadskostnadernas inverkan på folkpensionärernas försörjningsläge. Då bostadskostnaden relativt sett vore mera betungande för ensamboende än för andra folkpensionärer, ansågo kommittén, att lika stort belopp borde såsom provisorisk förbättring tillkomma varje folkpensionärshushåll. Innebörden av kommitténs förslag till förverkligande av denna tanke vore, att ogift tilläggs pensionär skulle erhålla ett belopp av 100 kronor, medan till gift tilläggs pensionär skulle utgå allenast 50 kronor. Hade makar båda tilläggs pension, skulle de alltså sammanlagt erhålla lika mycket som en ogift tilläggs pensionär. I fråga om de av äkta makar bestående hushåll, där endast den ena maken uppbure tilläggs pension eller invalidunderstöd, komme dock den provisoriska förbättringen, därest någon särbestämmelse icke infördes, att stanna vid 50 kronor, och det åsyftade målet att varje hushåll skulle erhålla lika stort belopp komme ej att nås. Om den icke pensionsberät-

tigade maken hade normal förvärvsförmåga, torde enligt kommitténs mening anledning saknas att utgiva högre pensionsförbättring än den nyss nämnda. Kunde det däremot antagas, att den icke pensionsberättigade makens förvärvsförmåga vore nedsatt, torde det kunna anses skäligt att makarnas hushåll erhöle den förbättring, som i princip skulle tillkomma varje tilläggs pensionärshushåll, eller med andra ord att den till tilläggs pension berättigade maken erhöle lika stor pensionsförbättring som en ogift tilläggs pensionär. Med hänsyn till att man vid genomförandet av en provisorisk förbättring måste tillämpa schematiska bestämmelser syntes det kommittén lämpligt att såsom förutsättning för att förbättringen i ifrågavarande fall skulle utgå med det högre beloppet föreskriva, att den icke pensionsberättigade maken uppnått 60 års ålder. Kommittén föreslog därför, att med ogift tilläggs pension skulle jämföras gift sådan, om maken ej hade tilläggs pension och uppnått 60 års ålder. Det påpekades av kommittén, att detta förslag endast utgjorde en konsekvens av den principiella utformningen av kommitténs förslag och icke finge betraktas som ett ställningstagande från kommitténs sida i fråga om folkpensioneringens framtida anordnande.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, anslöt sig i propositionen till de av kommittén sålunda angivna principerna för den provisoriska lagstiftningen.

I den vid sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande fogade, av riksdagen bifallna reservationen anfördes bland annat följande:

Vid uppställandet av åldersgränsen har man utgått från den principen, att förstärkning till makarnas hushåll skall utgå med det högre beloppet, om den icke pensionsberättigade maken ej i nämnvärd grad kan bidra till familjens uppehälle. Att verkställa en individuell prövning av denne makes försörjningsförmåga är dock såsom departementschefen anført av praktiska skäl icke möjligt i förevarande sammanhang. — — — För att de nu berörda svårigheterna skola undvikas har i förslaget den icke pensionsberättigade makens ålder enbart lagts till grund för bedömning av hans försörjningsförmåga. Härvid har det gällt att finna den åldersgräns, vid vilken arbetsförmågan genomsnittligt sett väsentligt nedgår. Socialvårdskommittén och departementschefen ha ansett denna gräns ligga vid 60 år.

Ur de nu angivna synpunkterna synes det också utskottet som om denna gräns vore att föredraga framför den i motionerna I: 357 och II: 557 förordade gränsen av 55 år. Att i enlighet med yrkandet i motionerna I: 355 och II: 555 helt slopa åldersgränsen synes från förslagens principiella utgångspunkter icke riktigt. En förstärkning med det högre beloppet till ett hushåll, där den ena av makarna kan antagas vara fullt arbetsför, skulle särskilt framstå såsom en orättvisa mot en sådan person, vars arbetsförmåga är nedsatt men som icke uppnått den ålder eller befinner sig i sådant försämrat hälsotillstånd att han har rätt till tilläggs pension.

Såsom socialvårdskommittén framhållit är bestämmelsen om åldersgränsen att anse som en konsekvens av den principiella utformningen av det nu föreliggande förslaget. Utskottet vill betona angelägenheten av att införandet av bestämmelsen icke får betraktas såsom ett ställningstagande från statsmakternas sida till frågan om folkpensioneringens framtida anordnande.

Genom propositionen nr 151 till innevarande års riksdag har framlagts förslag till bland annat vissa ändringar i 1 § lagen om provisoriska förstärk-

ningar av tilläggspensioner och invalidunderstöd. Propositionen har tillstyrkts av sammansatt stats- och andra lagutskott i utlåtande nr 3.

Utskottet.

Enligt lagen den 1 december 1944 om provisoriska förstärkningar av tilläggspensioner och invalidunderstöd skola till den som åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd såsom provisoriska förstärkningar av tilläggspensionen eller invalidunderstödet utgå dels ett fast belopp om 100 eller 50 kronor, dels ock ett procentuellt belopp, motsvarande folkpensionens eller understödets belopp för en månad.

Vid utformandet av reglerna angående det fasta förstärkningsbeloppet har särskild vikt fästs vid bostadskostnadernas inverkan på folkpensionärernas försörjningsläge. Då dessa kostnader relativt sett äro mera betungande för ensamboende än för andra folkpensionärer, ha nämnda regler byggts på den tankegången, att lika stort belopp, 100 kronor, bör tillkomma varje pensionärshushåll. I lagen har därför uppställts den huvudregeln, att ogift tilläggspensionär skall erhålla 100 kronor samt gift tilläggspensionär 50 kronor. Om någon ytterligare bestämmelse icke funnes, skulle emellertid, därest endast den ene av makarna åtnjöte tilläggspension, till hushållet utgå allenast 50 kronor. Berörda förhållande skulle föranleda orättvisa i de fall, då den icke pensionsberättigade maken ej i nämnvärd grad kunde bidra till familjens uppehälle. Till undvikande av denna olägenhet har därför stadgats, att den pensionsberättigade maken skall erhålla 100 kronor, därest den andre maken fyllt 60 år. Till grund för vad sålunda föreskrivits ligger det antagandet, att arbetsförmågan vid 60-årsåldern genomsnittligt sett väsentligt nedgår.

I motionen har nu yrkats, att gift person, vars make icke åtnjuter tilläggspension, skall erhålla 100 kronor jämväl i de fall då den pensionsberättigade maken har att försörja barn under 14 års ålder. Motionärerna ha till stöd för sitt yrkande andragit, att personer som ha att vårda sig om minderåriga barn ha särskilda svårigheter att bidra till sin försörjning.

Såsom framhållits under förarbetena till nu ifrågavarande lagstiftning har den provisoriska pensionsförbättringen måst utformas efter mycket enkla linjer för att den skulle komma pensionärerna till godo utan dröjsmål. Det har därför icke kunnat undvikas, att i vissa fall pensionärer, vilka icke vore i större behov av förbättrad pension, komme i åtnjutande av förbättringen, under det att andra som skulle ha behövt en ännu större förbättring icke kunde erhålla tillfredsställande hjälp.

Vad speciellt angår villkoren för att den, vars make ej åtnjuter tilläggspension, skall erhålla det högre förstärkningsbeloppet, är det såsom jämväl framhölls av Kungl. Maj:t och riksdagen vid lagens tillkomst av praktiska skäl omöjligt att vid den prövning som skall föregå utbetalningen verkställa en individuell undersökning av den icke pensionsberättigade makens försörjningsförmåga. Denne makes ålder har därför enbart lagts till grund vid bedömandet av denna fråga. Att det högre beloppet icke utgår i det av motionärerna angivna fallet utgör otvivelaktigt en olägenhet som blir följden av denna schematiska regel. Det är dock uppenbart, att regeln även i andra

hänseenden kan leda till kanske minst lika ojämna resultat. Detta har emellertid varit förutsett vid lagens tillkomst. Att ersätta regeln med detaljerade bestämmelser om förutsättningarna för åtnjutande av det högre beloppet eller att vid sidan av regeln uppställa sådana bestämmelser torde icke vara möjligt med hänsyn till de tekniska svårigheter som då skulle uppstå i samband med utbetalningen av förstärkningen. Det synes då icke heller böra ifrågakomma att med bibehållande av den nuvarande regeln föreskriva, att det högre beloppet skall utgå jämväl i det speciella fall som avses i motionen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 maj 1945.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman*, *Linder**, *Wistrand*, *Forslund**, *Olof Carlsson**, *Hallagård*, *Hagman** och *Englund**;

från andra kammaren: herr *Nilson* i Eskilstuna, fru *Johansson**, herrar *Larsson* i Östersund*, *Witzell**, *Carlsson* i Bakeröd, *Andersson* i Eskilstuna*, *Andersson* i Gisselås* och *Andersson* i Alfredshem.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
